

ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่า ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน*

สกวรัตน์ บุญวรโรจน์** เกษตรชัย และหิมา *** บัณฑิตา อันท์****

(วันที่รับบทความ: 29 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ: 4 สิงหาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 24 สิงหาคม 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่าผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมสะท้อนมุมมองจากอดีต ปัจจุบันและอนาคต เก็บข้อมูล 3 วิธี คือ การสัมภาษณ์ผู้รู้เรื่องประวัติศาสตร์ กลุ่มการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 14 คน จัดเวทีกระบวนการกลุ่มกับคณะกรรมการชุมชน คนในชุมชน นักวิชาการ และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 27 คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกหมวดหมู่ และสร้างข้อสรุปผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) **ย้อนอดีต** บทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมเป็นหน่วยงานภายนอกส่วนใหญ่ ชุมชนเป็นส่วนเสริมในการจัดการท่องเที่ยวระดับการมีส่วนร่วมยังน้อย 2) **มองปัจจุบัน** การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาศัยทั้งกลุ่มภายในและหน่วยงานภายนอกการประสานทั้งพื้นที่ เครือข่าย และการบูรณาการผ่านการแลกเปลี่ยนมีการจัดตั้งกลุ่ม มีแหล่งวัฒนธรรมเรียนรู้เพิ่มขึ้น ขับเคลื่อนเป็นการท่องเที่ยวการยกระดับความคิด (Concept) ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น 3) **กำหนดอนาคต** ชุมชนสามารถกำหนดทิศทาง ผลกระทบ การตอบสนองและแผนในการรวมกลุ่มของการท่องเที่ยว เพื่อบริหารจัดการด้วยตนเอง อีกทั้งการสร้างความร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รื้อฟื้นเมืองเก่า ขับเคลื่อนใช้กลไกกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, ทิศทางการท่องเที่ยว, ชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่า

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

** นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, E-mail: Sakawteoy@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์, ภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา, E-mail: kasetchai.la@psu.ac.th

** อาจารย์, ภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา, E-mail: banthita.l@psu.ac.th

Reflecting on the past, Looking at the Present, and Determining the Future: Directions for Tourism Management in Takua Pa Old Town through the of Community Participation *

Sakawrat Boonwanno ** Kasetchai Laeheem *** Banthita Hunt ****

(Received: May 29, 2020; Revised: August 4, 2020; Accepted: August 24, 2020)

Abstract

This qualitative research aimed to study directions for tourism management in Takua Pa Old Town through the participation process which involved exploring views from the past, present, and future. Data were collected through three processes: interviews with 14 participants consisting of history experts and tourism activity organizers; a group process stage involving 27 participants consisting of a community forum, people in the community, academics and related agencies; and participant and non-participant observation. The data were analyzed, categorized, and interpreted. The results were summarized using descriptive statistics. The results were as follows. First, reflecting on the past, external agencies mostly take major roles in organizing activities. The community is an additional part of tourism management with little participation. Second, looking at the present, tourism management by the community relies on both internal and external groups, network coordination, and integration through exchanges. There are more resources for culture learning driven to a tourism concept. Community participation is increased. Third, determining the future, communities can determine directions, impacts, responses, and plans for the integration of tourism for self-management as well as raise an awareness of the conservation and revival of the old town through participant processes using tourism as an important tool.

Keywords: Community Participation, Tourism Directions, Takuapa Old Town

* Research Article form thesis for the Doctoral of Philosophy degree, Human and Social Development Program, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

** Student in Doctoral of Philosophy degree, Human and Social Development Program, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University,

E-mail: Sakawteoy@hotmail.com

*** Associate Professor, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, E-mail: kasetchai.la@psu.ac.th

**** Lecturer, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, E-mail: banthita.l@psu.ac.th

บทนำ

สถานการณ์การท่องเที่ยว ตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาฉบับที่ 4 พ.ศ. 2560-2564 ส่วนของยุทธศาสตร์ผลิตภัณฑ์มวลรวมจากเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน และคาดการณ์ว่า จะมีสัดส่วนถึงร้อยละ 11.40 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทางเศรษฐกิจโลกที่คาดการณ์ในปี พ.ศ. 2570 โดยศักยภาพและความสำคัญของการท่องเที่ยวนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากการจ้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีมากถึงร้อยละ 9.60 ของการจ้างงานทั้งหมด และตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่เน้นการพัฒนาในด้านบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ (กรมการท่องเที่ยว, 2561)

เทคนิคในกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมนั้น ถูกนำมาเป็นเครื่องมือ เพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และการทำความเข้าใจรวมทั้งปรับปรุงสถานการณ์ ให้ออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการแก้ปัญหาสุขภาพ สุขภาวะ ระบบการศึกษา วิธีการผลิต ความเข้มแข็งของครอบครัว ศักยภาพชุมชน สวัสดิการ และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) บูรณาการความรู้ (Knowledge Integration) มีการนำมาเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทั้งในส่วนของการพัฒนาผู้นำและชุมชนเอง การประยุกต์ใช้ทั้งหลักทฤษฎีและการปฏิบัติงานจริง (Stringer, 2007) รวมทั้งการให้ความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการพัฒนาระดับศักยภาพของประชาชน (Crane & O'Regan, 2010) การจัดการท่องเที่ยวผ่านการประชุมกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder) ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้เพื่อการแก้ปัญหา (Knowledge for action) ไม่ใช่เพื่อสร้างความเข้าใจเพียงอย่างเดียว (Knowledge for understanding) การพัฒนาเป็นแนวทางตัวแบบกิจกรรม และจุดเด่นในการยกระดับที่เด่นชัดสุดคือ การท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ต้องมีการพึ่งพาฐานทางทรัพยากรจากฐานราก

ความจำเป็นของการศึกษา เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวในเมืองเก่าตะกั่วป่า ในการเริ่มจากการศึกษาอดีต พื้นที่ที่มีต้นทุนในเรื่องของประวัติศาสตร์ที่เด่นชัด จึงเล็งเห็นถึงคุณค่าของการทบทวน ในเรื่องทุนทางสังคมความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง การปฏิสัมพันธ์ร่วมกันผ่านกิจกรรมความร่วมมือระดับทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวขับเคลื่อนปัจจัยหลัก เนื่องจากการขยายขยายของกระแสการเปลี่ยนแปลง และการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานรวมทั้งในเรื่องของทุนทางวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีพที่เชื่อมจากอดีตทั้งในเรื่อง ภูมิปัญญา ความเชื่อ อาชีพ ชาติพันธุ์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานของชุมชนได้เลือนหายไปบ้าง การเอื้ออำนวยและเปิดรับทางการท่องเที่ยวยังพัฒนาในสัดส่วนที่น้อย การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนโดยที่ยังคงอยู่รูปแบบเดิม เหมือนการโยยหาอดีตผ่านการศึกษาความทรงจำร่วมทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อมรดกทางการศึกษา ซึ่ง Connerton (1989) ชี้ให้เห็นถึงการศึกษาความทรงจำจากอดีต เพื่อดูทิศทางในอนาคตผ่านการกระทำ ซึ่ง

สิ่งสำคัญคือ การแสดงออกเชื่อมกับต้นทุนที่ผ่านมา เพื่อกำหนดกรอบของกลุ่มสมาชิกในชุมชนในการถ่ายทอด เงื่อนไขสำคัญคือ การได้เรียนรู้และการกำหนดโครงสร้างทางสังคม ปัจจุบันในพื้นที่เมืองเก่าแม้จะมีการเปิดรับกับการท่องเที่ยว โดยอาศัยแกนหลักของคณะกรรมการ กลุ่มจัดการท่องเที่ยวจากภายใน และมีการนำทุนจากอดีตปรับรับกับวิถีดั้งเดิม กำหนดอนาคตในการจัดการเมืองเก่า ด้วยทิศทางการท่องเที่ยวที่ต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก และต้องอยู่บนพื้นฐานจากคนภายในเป็นหลักในการพัฒนา ซึ่งเบญจวรรณ นาราสัจ (2553) มองว่าเป็นกระบวนการในการกระตุ้นการจดจำของผู้คนในพื้นที่ หรือคนทั่วไป ด้วยความสลับซับซ้อนของพื้นที่มักจะมีเรื่องเล่าในพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า อดีตที่กลับมาทบทวนปัจจุบัน เพื่อไปสู่การปรับเปลี่ยนที่ดีขึ้น และการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อที่จะทำความเข้าใจและไม่สูญเสียตัวตนของชุมชน ผู้การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวิถีถิ่นเสมือนการสร้างภาพตัวแทน (Representation) ในเรื่องของประวัติศาสตร์ร่วมกับความทรงจำของชุมชนร่วมด้วย สามารถขับเคลื่อนเป็นพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรม โดยการจัดการที่มีลักษณะแตกต่างจากพื้นที่อื่นที่มีแบบเฉพาะพื้นที่อื่น การสนับสนุนขับเคลื่อนให้เป็น “การท่องเที่ยวแบบเมืองเก่า” ภายใต้การอนุรักษ์ในการอยู่ร่วมกัน ระหว่างผู้ร่วมอาศัยและชุมชนด้วยสิ่งแวดล้อมแบบสรรค์สร้าง

การรื้อฟื้นชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เป็นสิ่งสำคัญในการเปิดรับ ผ่านการจัดกิจกรรมหาแนวทางในอนาคต จากคำกล่าวที่ว่า “ตะกั่วป่าเป็นเมืองปิด” จึงมีข้อสังเกตของผู้วิจัย และการพัฒนาต่อยอดว่าทำอะไรให้ตะกั่วป่า สามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยทุนของตนเอง การสังเกต การสะท้อน และกำหนดแผน ร่วมกับการนำเสนอรูปแบบ ผ่านการสะท้อนเวทีชุมชนในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เน้นความสามารถของชุมชน การเรียนรู้ ทั้งการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสม การจัดการประชาสัมพันธ์ /ช่องทางการรับรู้ทางการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชนย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า ผ่านหลักของกระบวนการคิด นำมาประยุกต์ในการกำหนดกรอบ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและแก้ปัญหาได้จริงต่อไป งานวิจัยชิ้นนี้คือ แผนค้นหาทิศทางพัฒนาต่อยอด ในการจัดการการท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อให้คงอยู่ในรูปแบบที่สัมพันธ์กับวิถีท้องถิ่นดั้งเดิม และไม่สูญเสียวิถีวิถีทางอัตลักษณ์ของชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาทิศทางการกำหนดแผนการจัดการท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในย่านชุมชนเก่าตะกั่วป่า สะท้อนมุมมองจากอดีต ปัจจุบันและอนาคต เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยผู้วิจัยมีการศึกษาแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมวิเคราะห์ กับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อ

เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนของเนื้อหา โดยแบ่งได้ดังนี้ ส่วนที่ 1) อดีตของการจัดการท่องเที่ยว ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกคนในชุมชนกลุ่มที่คลุกคลีและรู้การเปลี่ยนแปลงพลวัตทางประวัติศาสตร์พื้นถิ่น จำนวน 8 ท่าน อาศัยการเล่าเรื่องผนวกกับการศึกษาหนังสือเรื่องประวัติศาสตร์ของตะกั่วป่า เพื่อทำการยืนยันข้อมูล การใช้ภาพถ่ายเก่าโดยมีการใช้ภาพถ่ายเก่าแก่ร่วมด้วย ผู้ให้ข้อมูลจะเป็นกลุ่มที่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ประเด็นสัมภาษณ์เป็นเรื่องจุดเปลี่ยนในเรื่องเหตุการณ์สำคัญของอดีต บุคคลที่มีอิทธิพลต่อเมือง การก่อสร้างแปลนเมือง รวมทั้งมุมมองของการจัดการท่องเที่ยวในอดีต ในฐานะผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ และส่วนที่ 2) ปัจจุบัน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแนวคำถามปลายเปิดเป็นประเด็นสภาพพื้นที่ และสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน กับหน่วยงานที่มีส่วนสนับสนุนในการเข้ามาจัดการท่องเที่ยว มีแผนดำเนินการอย่างไร และการประชุมกลุ่มในการสอบถามข้อคิดเห็นกับกลุ่ม คณะกรรมการชุมชน และผู้ที่มีส่วนร่วมในการออกนโยบายและการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่เปรียบเทียบกับการท่องเที่ยวจากอดีต จำนวน 6 ท่าน คัดเลือกจากรายนามของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว สามารถมองเห็นถึงการเปรียบเทียบกับอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งจุดอ่อนในการนำมาเป็นจุดแข็งของการพัฒนา และส่วนที่ 3) กำหนดอนาคต ผ่านการจัดเวทีประชุม การสนทนากลุ่มย่อยแบบมีส่วนร่วม (Focus Group Discussion) ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก คนในชุมชนที่มีส่วนผลักดันการท่องเที่ยว กลุ่มที่สอง กลุ่มที่เลี้ยงคือ หน่วยงานภายนอกที่คอยให้ความรู้ แนะนำแนวทางในการจัดกิจกรรม และกลุ่มที่สามผู้วิจัยคือมีหน้าที่ควบคุม (Moderator) การจัดเวทีผ่านการระดมสมอง (Brainstorming) ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกลุ่มในการสะท้อน ซึ่งประเด็นการเปิดเวทีสาธารณะ เพื่อแสดงทัศนคติในการทบทวนแนวทางการท่องเที่ยว จากอดีต ปัจจุบัน และกำหนดข้อเสนอแนะทิศทางในอนาคต ถึงผลได้ผลเสียในการจัดการ และแนวทางทางรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่า ที่จะเกิดขึ้นร่วมรับมือในอนาคต เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนในการร่วมกันสะท้อนผล จำนวน 27 ท่าน ขั้นตอนของการกำหนดแผนในอนาคต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive) เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา นำเสนอเรียบเรียงที่สมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้แบ่งผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทิศทางในการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่า ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการกำหนดขอบเขตของระยะเวลาในการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษามุมมองจากอดีตเหตุการณ์สำคัญของชุมชนเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2560 เนื่องจากเริ่มมีหน่วยงานภาครัฐ การมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในการพัฒนากำหนดจุดของการ

เป็นแหล่งท่องเที่ยว และการก่อรูปของชุมชนในการริเริ่มทางการท่องเที่ยวผ่านทุนจากอดีต นำมาจัดการในส่วนของปัจจุบันเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2561-2563 การมีกลุ่มการจัดตั้งการท่องเที่ยวชุมชน ป้ายสื่อความหมายกิจกรรมที่เริ่มมีการจัดอย่างต่อเนื่องในการแสดงจุดเด่นที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และทิศทางอนาคตในการกำหนดกรอบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2565 ตามยุทธศาสตร์จังหวัดพังงา แผนพัฒนาท้องถิ่นตามแผนกิจกรรมการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวแบบวิถีชุมชน และการจัดระบบเพื่อพัฒนาข้อมูล ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดตามหัวข้อ ดังนี้

1. การจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่า

ย้อนอดีต การจัดพื้นที่และตระหนักร่วม ที่เริ่มจากชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว การที่กลุ่มสมาชิกในชุมชนคือในปี พ.ศ. 2560 เริ่มและดำเนินการจากประธานชุมชนตลาดใหญ่ ที่ตั้งของเมืองเก่าตะกั่วป่าในปัจจุบันนั้น ได้เริ่มมีการคิดค้น โครงการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น ซึ่งเริ่มจากการหาจุดเด่นของชุมชน และการจัดระเบียบของการท่องเที่ยว โดยเริ่มขึ้นเป็นเพียงแค่กลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมีกลุ่มชมรมรดสองแถว ชมรมนักร้อง เป็นต้น เรียกว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า ส่งผลให้ปัจจุบันการจัดสรรพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เข้ามา การจัดเป็นกลุ่มมีจุดของการนำเที่ยวและการจัดระบบของการคมนาคม และขีดความสามารถของการรองรับในการจัดการรวมถึงการจัดงานต่าง ๆ **แต่ในปัจจุบัน** การจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าได้เน้นหลักของการจัดการท่องเที่ยวในส่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันจัดสภาพพื้นที่ จะเป็นคนในชุมชนที่อาศัยในพื้นที่เป็นสำคัญ หน่วยงานอื่น ๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือเฉพาะงานใหญ่ ที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานหลักมาช่วยเหลือ และการประชาสัมพันธ์กับทางจังหวัด จึงพบว่า ชุมชนมีการบริหารจัดการดูแลกันเอง จะมีหน่วยงานทางเทศบาลเข้ามาดูแลในส่วนของความเรียบร้อยของสถานที่ ทว่าเวลาว่างหรือกิจกรรมชุมชนก็จะให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการสนับสนุนเป็นอย่างดี ทั้งการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ในส่วนของกลุ่มสมาชิกที่จัดการชุมชนร่วมกันจัดการท่องเที่ยวนั้น ยังพบปัญหาของการรวมกลุ่ม กลุ่มสมาชิกมีการรวมกลุ่มตามถนัด และความรู้แต่ละฝ่ายมีจำนวนน้อย ซึ่งพบว่า การจะฝึกฝนของกลุ่มคนใหม่ที่จะเข้ามาทำงานนั้น มีความจำเป็นที่ต้องอาศัยประสบการณ์การทำงานเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนในอนาคต การจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่า ควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลพลังศักยภาพชุมชนร่วมกับการวิจัยภาคสนาม โดยใช้แรงขับเคลื่อนผนวกกับการประยุกต์ตามกรอบของหลักการ DPSIR (Carr et al., 2007) D = Driving force ความต้องการในการพัฒนาของชุมชน เป็นพลังขับเคลื่อนการยกระดับความเป็นอยู่ของสังคม และประเด็นส่วนของการทบทวนในเรื่อง

ของสภาพพื้นที่ที่ทิศทางในอนาคตคือ การขับเคลื่อนและการจัดระเบียบพื้นที่ ทั้งขีดความสามารถของชุมชน สถานที่ที่มีความสนใจและดึงดูดต่อการท่องเที่ยว P = Pressure พลังและแรงกดดันต่อการใช้ฐานทางทรัพยากร การมีเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและดึงดูดความสนใจ State = สภาพการณ์ การประชาสัมพันธ์ถึงขีดความสามารถในการรองรับกับนักท่องเที่ยว และการจัดระเบียบและการดูแลความสะอาดตลอดจน ไม่กระทบต่อแหล่งวัฒนธรรมพื้นถิ่น Impact = ผลกระทบ ความต่อเนื่องของการเปลี่ยนแปลง การรับสภาพของสิ่งแวดล้อม ด้วยฐานทางทรัพยากรในทุกด้านของการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบ การดูแลและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่ Response = การตอบสนอง การค้นหาการคิดค้นนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหา โดยการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ หรือกติกีกันในชุมชน การจัดพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. การจัดการประชาสัมพันธ์/ช่องทางการรับรู้ทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า

ลักษณะของช่องทางการท่องเที่ยวในอดีตที่นักท่องเที่ยวจะได้รับข่าวสาร คือการทำการประชาสัมพันธ์จากทางจังหวัด หรือหน่วยงานส่วนกลางเท่านั้น และการท่องเที่ยวจะเป็นการกระจายข่าวแก่พื้นที่ใกล้เคียงที่ได้รับรู้ อย่างไรก็ตาม ช่องทางของการรับรู้ทางการท่องเที่ยวเป็นแบบทางเดียว (One Way) การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งงานเทศกาลกินผักในพื้นที่ที่จะมีการแจ้งข่าวในทุกปี เป็นจุดเด่นเป็นการถ่ายทอดวิถีของตะกั่วป่าตั้งแต่อดีต ในชุมชนย่านเมืองเก่าปี พ.ศ. 2556 มีงานเปิดเมืองทุกปี จัดตรงบริเวณจวนเจ้าเมืองเก่าชื่อว่า “งานเปิดเมืองตะกั่วป่า” นับเป็นงานประจำปีของย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า ที่จัดขึ้นทุกปี ประมาณช่วงเดือนกุมภาพันธ์หรือมีนาคม ภายในงานมีการจัดนิทรรศการแสดงเรื่องราววิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ อาหาร ขนม และเรื่องราวในยุครุ่งเรืองของเหมืองแร่ และภายในงานได้มีการจำลองภาพอดีตการถ่ายทอดมุมมองของตะกั่วป่า อีกแง่มุมหนึ่งนอกจากได้รับชื่อเสียง ในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ฐานทรัพยากรทางธรรมชาติ นับว่าเป็นมุมมองใหม่ในการจัดประชาสัมพันธ์ของพื้นที่ และส่งผลให้ผู้คนรู้จักตะกั่วป่าและการมีช่องทางในการท่องเที่ยวที่ขยายขยายมากขึ้น

สำหรับในปัจจุบัน การท่องเที่ยวชุมชนจากกลุ่มคณะกรรมการนั้น มีกลุ่ม Website และการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิ Facebook ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือ นิติศาสตร์ หรือแม้กระทั่งโครงการวิจัยที่เข้ามาศึกษาในพื้นที่ อีกทั้งการจัดการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยว เพื่อรองรับกลุ่มและหน่วยงานที่เข้ามา การจัดทำและสร้างแผนที่ทางการท่องเที่ยว มีการอาศัยพลังของชุมชนและหาจุดแข็งความถนัดของตนเอง นำมาสู่กระบวนการเริ่มมีกลุ่มชมรมเกิดขึ้น อีกทั้งมีผู้ที่บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ คนในชุมชนยังสามารถจัดการกับการท่องเที่ยว และมีหน่วยงานที่คอย

สนับสนุนทางการท่องเที่ยว ทั้งมีการจัดงานประเพณีที่สำคัญ ถูกจัดให้มีกลุ่มการให้การจัดการ ให้มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ทิศทางในอนาคต การขับเคลื่อนการจัดทำแผนของการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 หน่วยงานหลัก ที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน คือ 1) กลุ่มพี่เลี้ยง คือกลุ่มของนักวิชาการท้องถิ่น และผู้ที่มีความรู้เป็นบุคคลภายนอก ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความสำคัญ เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว คอยให้คำแนะนำกับชุมชนในการจัดการ เพื่อให้สามารถจัดการได้คอยสนับสนุนให้ความรู้ในการถ่ายทอดการตลาด และการสร้างสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งการกระจายแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก 2) ชุมชน ด้วยสภาพของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว การทำแผนที่ชุมชน การให้ความรู้ และการตั้งศูนย์ข้อมูลประชาสัมพันธ์ในอนาคต ที่ตั้งชุมชน และการจัดการให้มีศูนย์ดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในอนาคต ชุมชนศึกษาจุดเด่นของตนเอง และนำมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวเพื่อนำมาต่อยอด และให้พื้นที่เป็นที่รู้จักแก่กลุ่มของนักท่องเที่ยว 3) คนในชุมชน มีกลไกทั้งการรวมกลุ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ผ่านกระบวนการคิดหาทางออกในรูปแบบ การให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว และรองรับการเติบโตขยายขึ้นทางการท่องเที่ยว

3. การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนย่านเมืองเก่า

การเห็นถึงคุณค่าของชุมชนในอดีต สิ่งที่ไม่ใช่แค่เรื่องภายในพื้นที่ที่ต้องคำนึงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการปรับตัวทางการท่องเที่ยว และกลุ่มคนที่เข้ามาเพื่อตอบโจทย์ และการรับรู้ให้มีผู้คนรู้จักตะกั่วป่ามากยิ่งขึ้น เป็นการจัดงานที่เริ่มก่อตัวจากฐานเยาวชนและกลุ่มที่ย้ายไปทำงานที่อื่น หรือไปเติบโตสร้างชื่อเสียงแต่ภูมิลำเนาเป็นคนตะกั่วป่า มีการร่วมกันจัดกิจกรรมซึ่งใช้บ้านเก่าแก่ บนถนนศรีตะกั่วป่า ถูกจัดในงานเทศกาลกินผัก เสมือนรำลึกบ้านเกิดสร้างความทรงจำร่วม (Collective Memory) งานได้มีการถ่ายทอดเรื่องราวของตะกั่วป่า ตั้งแต่ยุครุ่งเรืองของการทำเหมืองแร่ อีกทั้งการประชาสัมพันธ์พื้นที่ด้วยวิธีการนำดารานักแสดงมาใส่ชุดปะบ้า ยาฮ่า และถ่ายกับสถานที่ในพื้นที่ การเพิ่มช่องทางการรับรู้ผ่าน Facebook Website นิคมสาร เป็นต้น เรื่องราวของตะกั่วป่าเป็นที่กล่าวขานอีกครั้งของแหล่งท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2558 ท่ามกลางเทศกาลที่คนในชุมชนขนานนามว่า เทศกาลกินผัก งานชื่อว่า “Takuapa My home” หรือ “ตะกั่วป่า บ้านของฉัน” เป็นแนวคิดจากคนรุ่นใหม่ที่อยู่หรือมีภูมิลำเนาที่ตะกั่วป่า และออกไปทำงานที่อื่นร่วมกันจัดงานนี้ขึ้น ในบ้านเก่าที่ถนนศรีตะกั่วป่า ซึ่งภายในงานมีภาพถ่ายจัดแสดงการใส่ชุดเครื่องแต่งกาย เป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว คือให้นักแสดงได้มาใส่ชุด และนิทรรศการถ่ายภาพสถานที่สำคัญในเมืองเก่าตะกั่วป่า นับว่าเป็นกิจกรรมรักษณ์ถิ่นย่านเกิดอย่างยิ่ง เกิดจากแนวคิดของคนรุ่นใหม่ที่ร่วมกันจัดและระดมทุน ทิศทางในอนาคตเป็นข้อขบคิดว่าจะทำอย่างไร ที่ทำให้

คนในท้องถิ่นนอกเหนือจากในเรื่องของการคิดเพื่อการท่องเที่ยวแล้วนั้น ในส่วนของการอนุรักษ์ หรือการเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ผ่านการจัดกิจกรรมที่ต้องพัฒนาให้กลมกลืนสืบทอดไปยังลูกหลานให้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม

ในส่วนของปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่า มีการจัดสรรหลักการของการท่องเที่ยว โดยชุมชนในการคำนึงถึงหลักของฐานทางทรัพยากร สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่า โดยอิงหลักเรื่องประวัติศาสตร์ ประเพณี เทศกาล วิถีชีวิตรวมทั้งวิถีการผลิตของชุมชน ที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของการจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทาง ในการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีของชุมชน แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์สำหรับให้นักท่องเที่ยวสามารถที่จะนำมาประกอบการท่องเที่ยวได้ และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ ในการอธิบายยังไม่ชัดเจน สื่อแผ่นพับหรือแผนที่เล็ก ๆ ของชุมชน ที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้ามาได้ความรู้ สัมผัสวิถีทางของตะกั่วป่าอย่างแท้จริงรวม ทั้งกลุ่มที่สมาชิกคาดหวังที่อยากได้รูปแบบการท่องเที่ยว ที่เสมือนนักท่องเที่ยวเข้ามาเหมือนบ้านของตนเอง เป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว ได้รับพลังและความรู้กลับไปจากการมาท่องเที่ยว กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ผลักดันจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันในส่วนที่สนับสนุน ในเรื่องของการแต่งกาย อาหาร วิถีของคนไทยเชื้อสายจีน เพื่อร่วมสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้

อนาคตของแผนดำเนินการ กำหนดทิศทางในการอนุรักษ์พัฒนาชุมชน ตั้งแต่กระบวนการของการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม และจัดหมวดหมู่ผ่านการมองแบบองค์รวม (Holistic) การทำความเข้าใจในการอธิบาย ร่วมกันแก้ปัญหา และสถานการณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยเน้นความรู้จากประสบการณ์การลงพื้นที่จากชุมชนเป็นหลัก การวิเคราะห์สิ่งสะท้อนของการจัดกิจกรรมที่เห็นเด่นชัดในพื้นที่ ประเด็นสำคัญในการต่อยอดคือภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น การแต่งกาย อาหารพื้นถิ่น วิถีชีวิต งานเทศกาล สถาปัตยกรรมของเมืองเก่า การประสานร่วมกับองค์กร และอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อจัดหาแนวทางในการให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เอกลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน การกำหนดกรอบของเป้าหมายในการจัดเวทีชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมีการสะท้อนผลข้อมูลกลับไปยังชุมชนร่วมด้วย และได้ข้อสรุปตามประเด็น ดังนี้

ร่วมคิด (Think) การจัดเวทีชุมชนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวในวิถีปฏิบัติ และการออกแบบการท่องเที่ยวโดยอยู่บนฐานทางทรัพยากรของชุมชน คณะกรรมการชุมชน และตัวแทนของชุมชน มีการร่วมคิดโดยเริ่มต้นจากการหาประเด็น กำหนดเป้าหมาย และสิ่งที่จะทำในอนาคต แผนการรวมกลุ่มทั้งรูปแบบ แนวทางการท่องเที่ยว ผลกระทบ ผลพวงที่มาจากนักท่องเที่ยวที่ชุมชนจะได้รับ และการตอบสนอง เป็นแนวคิดที่คิดแบบครบวงจรในการมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ร่วมปฏิบัติ (Action) หัวใจสำคัญของหลักการปฏิบัตินั้นคือ การแลกเปลี่ยนในการปรับประยุกต์ใช้แนวทาง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยว ผลสะท้อนที่คนในชุมชนตลาดใหญ่และชุมชนเสนานุขรังสรรค์ร่วมกัน ที่สามารถนำไปปรับใช้ในอนาคตได้พัฒนาในการเพิ่มจุดขายและรายละเอียดของชุมชนให้เป็นที่สนใจมากยิ่งขึ้น

ร่วมวางแผน (Plan) การบริการขั้นพื้นฐานของกลุ่ม สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนนั้น ที่คำนึงถึงการเรียนรู้วิถีถิ่น การเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน สนับสนุนการท่องเที่ยวในทุกปี ทั้งการบริการในเรื่องร้านอาหาร ป้ายบอกทาง ป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชน การแนะนำอาหารพื้นถิ่น และของที่ระลึก รวมทั้งการนำเสนอจุดเด่นทั้งความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่เป็นจุดขายที่สะท้อนถึงจุดเด่นของพื้นที่

ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) แหล่งท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง สามารถกระจายรายได้แก่กลุ่มผู้ท้องถิ่นในอนาคต เป็นการส่งเสริมการผลักดันศักยภาพของตนเอง และรื้อฟื้นชุมชนให้สามารถจัดการท่องเที่ยวที่มีรายได้เพิ่มขึ้น การดึงเอาอัตลักษณ์นำมาเป็นจุดขาย เป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ให้ยังคงดำรงอยู่

4. การจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชนย่านเมืองเก่า

จากอดีตนั้น การมองในเรื่องของความโดดเด่นของเมือง (Landmark) เป็นเรื่องสำคัญในการศึกษาองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมและอาคาร การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เห็นเพียงแค่เอกลักษณ์ของวิถีธรรมชาติมากกว่าการเรียนรู้วิถีถิ่น มีการปรับทัศนียภาพของเมืองและแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้นทั้งนี้ต่อ ยอดจากการให้นักท่องเที่ยว ในการจัดถนนสายวัฒนธรรม เพื่อเป็นการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของตะกั่วป่า ในมุมมองที่เคยเลือนหายไปแล้วจากอดีตกลับมา ในปี พ.ศ. 2551 ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพาณิชย์ จังหวัดพังงา ในเรื่องงบประมาณการเปิดถนนชื่อว่า “ถนนสายวัฒนธรรม” หรือถนนคนเดินจะเปิดทุกวันอาทิตย์จะเปิดช่วงเดือนพฤศจิกายน-พฤษภาคม ของทุกปี งานถนนคนเดินนับเป็นการประชาสัมพันธ์พื้นที่ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง การรู้จักชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่ายิ่งขึ้น ภายในถนนคนเดินนั้นจะมีการจำหน่ายสินค้าและอาหารพื้นถิ่น ทั้งอาหารคาว อาหารหวาน และอาหารทางใต้ร่วมด้วย กิจกรรมถนนคนเดินยังแทรกวิถีชีวิตของคนในชุมชนเอาไว้ ทั้งการละเล่นของเด็กหรือข้าวของเครื่องใช้ ในยุคของการทำเหมืองแร่เอามาจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชน ที่คนในชุมชนร่วมกันจัดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับการเรียนรู้และคลุกคลีกับวิถีของชุมชน

ในปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพิ่มขึ้นทั้งวัดควนถั่ว วัดเสนานุขรังสรรค์ และอุโบสถวัดปทุมธารา คือการเพิ่มแหล่งเรียนรู้อีกทั้งศาลเจ้าเก่าแก่ในพื้นที่ที่มีการจัดระเบียบ การเพิ่มจำนวนของการวาดศิลปะ

ข้างถนน (Street Art) ที่ถ่ายทอดวิถีของการทำเหมือง และความหลากหลายในเรื่องของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ดีขึ้นของชุมชน แบ่งออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ คือ 1) ปัญหาการขาดความตระหนักร่วมของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม เมื่อเกิดกิจกรรมที่กระตุ้นเห็นถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ 2) ปัญหาในเรื่องของผู้คนและบุคลากร คือช่วงวัยของกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่นั้นมีความหลากหลาย ส่วนกลุ่มที่ชัดเจนในการต่อยอดพัฒนาเป็นกลุ่มของวัยรุ่น แต่มีการขยับขยายออกนอกพื้นที่ไปทำงานในตัวเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มักรังเกียจกลุ่มของผู้สูงอายุที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ เมื่อเล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ของกิจกรรมที่จะส่งผลให้มีการขยายของตลาดแรงงานที่เพิ่มขึ้นในอนาคต 3) ปัญหาของการขาดการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เมื่อคนในชุมชนร่วมกันคิดแผน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ผ่านการร่วมกันคิด ร่วมกันหาทางออกมองสะท้อนถึงปัญหาหลักของการจัดการท่องเที่ยว นำมาสู่ผลสะท้อนอย่างแท้จริงและนำไปสู่กระบวนการหาทางออก 4) ปัญหาด้านการสืบทอดของกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม ของชุมชนคือ อาศัยพลังของกลุ่มโดยใช้แหล่งท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่ต้องมีแผนการพัฒนาต่อไป

แนวทางการส่งเสริมในอนาคต หลักการสำคัญคือการเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยนำจุดเด่นมาใช้ในการกำหนดทิศทางในอนาคต ข้อเสนอถึงผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้นชี้ให้เห็นถึงการจัดการท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า มุมมองของการมองอดีต กำหนดปัจจุบันและทิศทางของอนาคตต่อการขับเคลื่อน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ผลการวิเคราะห์คือชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่า มีความพร้อม (Readiness) และศักยภาพ (Potential) จากการจัดเวทีชุมชน นั้นพบว่าในพื้นที่มีชมรมในการขับเคลื่อนจัดรูปแบบทางการท่องเที่ยว อาทิ ชมรมรถสองแถว มีการตั้งกลุ่มไกด์ของชุมชน การเล่าเรื่อง (Story Telling) การอบรมไกด์ชุมชน การผลักดันให้มีการอบรมไกด์ชุมชน มีหน่วยงานอนุรักษ์เข้ามาเรียนรู้ ในแผนที่การท่องเที่ยวที่สามารถทำได้การตลาด ในการประชาสัมพันธ์ชุมชนกับพื้นที่ และอำเภอข้างเคียง อาทิ อำเภอกะปง และอำเภอกระบุรี โดยเชื่อมโยงสถานที่ นับว่าผลของการจัดเวทีการกำหนดอนาคตได้มีการเตรียมตัวและเปิดรับกับผลกระทบ ที่เกิดขึ้นทั้งผลทางตรงและทางอ้อม ซึ่งหลักการสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นคือ ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และคนในชุมชนได้ทำการท่องเที่ยวตามหลักของชุมชนในการบริหารจัดการด้วยตนเอง

ภาพที่ 2 การจัดกิจกรรมเวทีชุมชนกำหนดทิศทางในอนาคตในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเมืองเก่าตะกั่วป่า

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2563

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคตทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่า ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การสะท้อนผล ซึ่งสามารถสรุปออกเป็น 3 ประเด็นตามการศึกษา ดังนี้

1) ย้อนอดีตการก่อรูปการจัดการท่องเที่ยวบนฐานทางวัฒนธรรมในการต่อยอด ซึ่งชุมชนมีการร่วมกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูในช่วงแรกเป็นการที่คนภายนอกเข้ามามีบทบาทของการมีส่วนร่วม ทั้งความทรงจำจากอดีตผ่านเรื่องเล่า ซึ่งไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์ (2552) อธิบายถึงผลผลิตของวัฒนธรรมใหม่ที่ได้เปลี่ยนแปลงการมองกรอบของพื้นที่แบบการเมืองในชีวิตประจำวันที่แปรเปลี่ยนไป ในมุมมอง Consumer geography ซึ่งมุมมองและวิถีชีวิตของคนทั่วไปตามยุคสมัย ทว่าความทรงจำในการดำรงอยู่และเหตุการณ์สำคัญของพื้นที่ การจัดการและเริ่มขึ้นนี้เยอะมากกว่าคนในชุมชนเอง สิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจดจำอดีต ผ่านสิ่งประวัติศาสตร์ตามที่เสนอของ Pierre Nora (1996) โดยการผ่านการกลั่นกรองและจัดระเบียบใหม่เป็นความทรงจำในสังคม ประเพณีเรียกว่า ความทรงจำตามธรรมชาติ (spontaneous memory) การทำกิจกรรมจากมุมมองเรื่องเล่าจากอดีตที่นำมาต่อยอดเพื่อเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดงานกิจกรรมการเปิดเมืองตะกั่วป่าให้เป็นที่รู้จัก ผสมกับแรงกระตุ้นหลักมาจากหน่วยงานภายนอก ชุมชนจะคอยเสริมอีกทั้งการจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม หรือจัดจำหน่ายสินค้ายังคงเป็นการทำกันเองเป็นกลุ่มมากกว่าการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ จนมาถึงจุดเปลี่ยนในการก่อตั้งคณะกรรมการชุมชน และกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นในพื้นที่ 2) มองปัจจุบัน การดึงลักษณะเด่นทางโครงสร้างชุมชน (Developed Structure) การเสริมสร้างให้แข็งแกร่งและกระตือรือร้น ซึ่งชุมชนมีการรองรับกับการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ทั้งการจัดระเบียบของพื้นที่ การค้าขาย การจัดงาน กิจกรรมที่เพิ่มขึ้นเพิ่มจุดสนใจทางการท่องเที่ยว มีการรวมกลุ่มในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ของชุมชน และบุคคลที่ร่วมกันให้เป็นของชุมชน การจัดการประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทางที่เพิ่มมากขึ้น อาทิ ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยว จุดสำคัญทางการท่องเที่ยวทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน และกลุ่มคนทางชาติพันธุ์ที่ถ่ายทอดออกมา ตั้งแต่ยุคของการทำเหมืองแร่ การปรับตัวของปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับจากอดีตที่ผ่านมา ชุมชนมีการสะท้อนผลกระทบ และนำบทเรียนจากอดีตมาต่อยอดทำให้ทราบถึงปัญหา เพื่อแก้ไขและกำหนดแผนในอนาคตบนหลักของกระบวนการศึกษาลักษณะของวิธีการอาศัยการมีส่วนร่วม ตรงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อเป้าหมายที่ตรงกัน (Whyte, 1991) กำหนดบทบาทของทิศทางการใช้เรื่องจุดแข็งของวัฒนธรรมในปัจจุบัน การเผยแพร่อีกทั้งหรือฟื้นฟูบนหลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ให้เกิดความตระหนัก เพื่อให้เกิดการทำความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งบ่งชี้ เพื่อสนับสนุนกระบวนการทั้งสามมิติบนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม ตามที่เสนอของ Guzmán (2017) ในการอธิบายระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ของเมือง ทั้งการจัดการและการตรวจสอบในการพัฒนาเมือง ให้ความรู้และพัฒนาไปสู่กระบวนการที่ดีขึ้นได้นั้น ต้องอยู่บนหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่แท้จริง ก็คือต้องร่วมกัน

กำหนดกรอบ แผน พัฒนาเป็นยุทธศาสตร์ต่อไปในอนาคต และจำเป็นต้องเป็นวิถีปฏิบัติที่เป็นแบบเฉพาะของท้องถิ่นของตะกั่วป่าในปัจจุบัน 3) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนถึงทิศทางในอนาคต การนำกรอบ DPSIR มาใช้ในการทบทวนในเรื่องของอดีตและปัจจุบัน นำมาแก้ไขปรับปรุงยุคการศึกษา พบว่าชุมชนนั้นมีการคำนึงถึงรูปแบบของการผลิต และคำนึงถึงวิถีการบริโภคในอนาคต การมองตนเองและตอบสนองถึงผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวที่เข้ามา และขีดความสามารถในการรองรับกับนักท่องเที่ยว และกำลังของบุคลากรในชุมชนที่ต้องแบ่งฝ่ายในการบริหารงาน และการผลิตของกลุ่มในการขับเคลื่อนชุมชน ทั้งผู้สูงอายุและฐานเยาวชน ซึ่งเป็นผลที่แท้จริงในการดำเนินการศึกษา การให้คำแนะนำจากกลุ่มคนข้างนอก (Outsiders) ที่เป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยส่งเสริมชี้แนะแนวทางให้กับชุมชน ซึ่งกระบวนการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2559) ในการถ่ายทอดความรู้ผ่านเทคโนโลยีให้ชุมชน ทั้งการเปลี่ยนระบบ วิธีคิดของกลุ่มในการปฏิบัติการวิจัยทั้งนักวิชาการและชุมชน ต้องมีความสัมพันธ์ที่เป็นแบบเสมอภาค ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องทำ เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่า นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นความรู้แฝง (Tacit Knowledge) การคำนึงถึงการดึงความรู้ที่มีอยู่ของตัวบุคคลในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนผู้สูงอายุนั้นให้ออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นการให้ความสำคัญกับกลุ่ม 3 กลุ่ม ทั้งกลุ่มของพี่เลี้ยง ชุมชน และคนในชุมชนที่เข้ามาขับเคลื่อน โดยใช้กิจกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นการทำงาน หรือกลไกในการผลักดันชุมชนที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

การศึกษาผลที่ได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในประเด็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่สะท้อนผลจากอดีต ปัจจุบัน และกำหนดอนาคต นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ วิธีของการปฏิบัติ กฎ กติกา ในการดูแลฐานทรัพยากรของชุมชน เป็นการตระหนักถึงคุณค่าสำนึกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาต่อยอดในมิติของการสร้างโครงข่ายความร่วมมือ ระหว่างกลุ่มสมาชิกในชุมชน การถอดบทเรียนจากกระบวนการมีส่วนร่วม และประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายกับกลุ่มเอกชนเพื่อส่งเสริมกรอบการพัฒนาท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ขับเคลื่อนนั้น ควรศึกษาผลสะท้อนทุกระยะของการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับปรุงยุคให้เข้ากับเทคโนโลยีและสถานการณ์กระแสของการท่องเที่ยว รวมทั้งบทบาทความสำคัญของการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าสู่การพัฒนาบนฐานของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2564 ของกรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: วิไอพี ก๊อปปี้ปรีน.
- กาญจนา แก้วเทพ, ปิยะวัติ บุญ-หลง, และบวร ปัทมสาร. (2559). *งานวิชาการเพื่อสังคม: หลักการและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ
- ไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์. (2552). *Everyday Landscape, Everyday Urbanism: จากมุมมองธรรมดาของชีวิตประจำวันสู่สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง*. โครงการจัดอบรมการจัดทำงานวิจัยและวิชาการ เรื่อง “ขมิ้นกลางสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง 2009”. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เบญจวรรณ นาราสัจจ์. (2553). ความทรงจำต่ออดีตในงานมรดกศึกษา (Heritage Studies): บทสำรวจเบื้องต้น. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 6(2): 27-51.
- Carr, E. R., Wingard, P. M., Yorty, S. C., Thompson, M. C., Jensen, N. K., & Roberson, J. (2007). Applying DPSIR to sustainable development. *International journal of Sustainable Development & World Ecology*, 14(6): 543-555.
- Crane, P & O'Regan, M. (2010). *On PAR Using Participatory Action Research to Improve Intervention*. Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australian Government.
- Connerton, Paul. (1989). *How Societies Remember*. United Kingdom: Cambridge University.
- Guzmán, P.C., Pereira Roders, A.R., Colenbrander, B.J.F. (2017). Measuring links between cultural heritage management and sustainable urban development: An overview of global monitoring tools. *Cities*, 60 (2017): 192-201.
- Nora, Pierre. (1989). Between Memory and History: Les Lieux de Memoire. Representations. *JSTOR*, 26 Special Issue: Memory and Counter-Memory (spring): 7-24.
- Stringer, ET. (2007). *Action Research* (Third Edition). Los Angeles: Sage.
- UNWTO. (1997). *Rural Tourism: a solution for employment, local development environment*. Spain: UNWTO.
- Whyte, W.F. (1991). *Participatory Action Research*. Newbury Park: Sage.
